

Nr 87

Kungl. Maj:ts proposition om vissa pensionsfrågor, m. m.; given Stockholms slott den 2 april 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

BERTIL LÖFBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR). Härigenom kommer att regleras frågor om tillämpningen av reglementet i vissa fall av långvarig ledighet och om frånskild makes rätt till familjepensionsförmån efter avliden arbetstagarer under tid, innan förordnande därom har vunnit laga kraft. Dessutom föreslås vissa ändringar i förordnandepensionskungörelsen bl. a. i syfte att kunna förbättra förordnandepension under vissa särskilda förutsättningar.

Förslag läggs också fram om reglering av äldre pensioner utan tilläggförmåner samt om pensionering av viss personal vid institutet för svensk språkvård, Ericastiftelsens läkepedagogiska institut, särskolor och särskilda skolenheter för den kommunala vuxenutbildningen.

I propositionen föreslås dessutom pension och höjd pensionslön för vissa personer.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj: Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 2 april 1971.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LID-BOM, CARLSSON, FELDT.

Statsrådet Löfberg anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa pensionsfrågor, m. m.*, och anför.

I. Frånskild makes rätt att uppbära familjepensionsförmån enligt SPR

Enligt 13 § 1 mom. statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959:287) — SPR — har under vissa förutsättningar efterlevande make och barn till arbetstagare rätt till familjepensionsförmån efter denne. Enligt 13 § 2 mom. kan domstol i en del fall förordna att också frånskild make skall äga rätt till familjepensionsförmån. När domstolen prövar frågan, har den att beakta förhållandena för annan, med vilken arbetstagaren har varit eller är gift. Det bör nämnas att förordnande kan meddelas, även om ansökan därom har kommit in till domstolen först sedan arbetstagaren avlidit. Om domstolen meddelar förordnande enligt SPR, kan den frånskilde enligt 13 § 3 mom. börja lyfta sin familjepensionsförmån tidigast fr. o. m. kalendermånaden efter den varunder hans rätt till förmånen har inträtt. Denna rätt anses inträda först i och med att domstolens förordnande vinner laga kraft.

Vid beräkningen och fördelningen av familjepensionsförmånens bruttobelopp räknas enligt 14 § 2 mom. SPR efterlevande make och frånskild make (eller två frånskilda makar) endast som en enda förmånsberättigad. Ett förordnande om familjepensionsförmån åt en frånskild make kommer därigenom att påverka storleken av den familjepensionsförmån som eventuellt tillkommer efterlevande make eller annan frånskild make. Sådant förordnande kan också påverka bruttobeloppet av familjepensionsförmån som tillkommer arbetstagarens barn. Frågan i vilken utsträckning socialförsäkringsförmåner inräknas i bruttobelopp bedöms för varje berättigad för sig med hänsyn till hans rätt till sådana förmåner.

Föredraganden

För att en frånskild make skall få rätt till familjepensionsförmån förutsätts i förut angivna fall förordnande av domstol. Sådant förord-

nande meddelas vanligen under arbetstagarens livstid, t. ex. i dom på äktenskapsskillnad. Ansökan om rätt till sådan förmån kan emellertid prövas även efter arbetstagarens frånfälle.

Meddelas förordnande om rätt till familjepensionsförmån för frånskild make efter arbetstagarens frånfälle, utgår enligt nuvarande ordning förmånen först sedan förordnandet har vunnit laga kraft. Av det förut anförda framgår att domstols förordnande om pension åt frånskild kan innebära en minskning av den pensionsförmån som utgår till en annan person. Om den sistnämnde -- i eget intresse -- klagat över domstolens beslut, kan det dröja, innan den frånskilde kommer i åtnjutande av sin förmån.

Bankoutskottet har i memorial (1968:71) angående engångsunderstöd åt Margaretha Frantz uttalat, att det ter sig mindre tillfredsställande att annan förmånsberättigad efterlevande kan åstadkomma att frånskild makes rätt till andel i familjepensionsförmån inträder från senare tidpunkt genom att han överklagar förordnandet därom.

Jag delar bankoutskottets uppfattning. SPR bör ändras så, att ett av domstol meddelat förordnande om frånskild makes rätt till familjepensionsförmån efter avliden arbetstagare kan få verkan redan fr. o. m. kalendermånaden efter den då förordnandet meddelats. Pensionsförmånen till den frånskilde kan dock inte utbetalas förrän förordnandet vunnit laga kraft. På belopp som utbetalas retroaktivt till den frånskilde bör utgå ränta enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t meddelar.

Familjepensionsförmån för annan berättigad bör från nämnda månads-skifte t. v. utgå med det mindre belopp som skulle ha gällt om den frånskilde haft del i förmånen. Jag föreslår att så skall ske. Vinner domstolsförordnandet laga kraft, kommer den provisoriska regleringen att få definitiv giltighet för sådan annan berättigad. Denne får således inget intresse av att överklaga förordnandet enbart i syfte att få större pensionsförmån under viss ytterligare tid. Skulle åter domstolsförordnandet inte komma att stå fast, skall förmånerna regleras om med retroaktiv verkan. Också på retroaktivbelopp som betalas ut i anledning härav bör få beräknas ränta enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t meddelar.

För att ge förutsättningar för tillämpning av den föreslagna ordningen bör domstol ha att utan dröjsmål underrätta pensionsmyndighet inte bara, som nu är fallet, när förordnande som avses här har vunnit laga kraft utan också när förordnandet har meddelats och, om förordnandet upphävs, när beslut därom har vunnit laga kraft. Bestämmelser härom bör tas in i kungörelsen (1959:405) angående skyldighet för domstolar m. fl. att meddela uppgifter rörande anställningshavare och förutvarande anställningshavare i statens tjänst m. fl. i vissa mål och ärenden. Till denna fråga torde jag få återkomma senare.

För att genomföra vad jag här föreslagit förutsätts bl. a. vissa ändringar i SPR. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att göra dessa ändringar.

II. Tillämpningen av SPR i vissa fall av långvarig ledighet

Frågor om förmåner under tjänstledighet från statligt reglerad anställning regleras i allmänhet genom avtal. Tid för ledighet med C-avdrag tillgodoräknas för löneklassuppflyttning men får däremot inte, utom i vissa fall, beaktas vid beräkning av tjänstår i pensionshänseende. I allmänhet behåller arbetstagaren rätten till ålders-, sjuk- eller familjepension under ledigheten.

Rätten till tjänstledighet från statligt reglerad anställning föreligger i en del fall som är generellt reglerade i författning. Annars prövar i princip myndighet frågor om och för hur lång tid ledighet skall beviljas. I vissa fall av längre ledigheter ligger dock beslutanderätten hos Kungl. Maj:t.

I cirkulär (1970:388) om tjänstledighet med C-avdrag, m. m. meddelas vissa riktlinjer för myndigheternas prövning av frågor om sådan ledighet för innehavare av statligt reglerade anställningar. Beträffande vissa slag av tjänstledigheter med C-avdrag ges i cirkuläret normer beträffande den längsta tid under vilken tjänstledighet för angivna ändamål får beviljas. Det torde inte finnas några motsvarande normer för beviljande av ledighet utan lön för arbetstagare i annan kommunal eller enskild tjänst som omfattas av den statliga personalpensioneringen.

Statens personalpensionsverk har i skrivelse den 23 december 1970 tagit upp frågan om tillämpningen av SPR på vissa icke-statliga arbetstagare som beviljats långvarig tjänstledighet för enskild angelägenhet m. m.

Såvitt pensionsverket kunnat finna är man på icke-statligt håll i allmänhet restriktiv vid beviljande av längre tjänstledigheter. I några fall, som på senare tid uppmärksammats inom pensionsverket, har det dock förekommit att icke-statlig huvudman beviljat arbetstagare långvariga tjänstledigheter för enskilda angelägenheter eller för tjänstgöring utanför SPR-området.

Mot bakgrund av de normer som enligt det tidigare nämnda cirkuläret gäller för beviljande av ledighet är det enligt pensionsverket angeläget att man i sådana fall vid tillämpningen av SPR kan betrakta SPR-anställningen som upphörd, när tjänstledigheten har pågått en längre tid. Enligt pensionsverket är detta förfaringssätt också önskvärt bl. a. för att inte Kungl. Maj:ts prövning av ansökningar om förtidspension skall bli illusorisk i vissa fall.

Pensionsverket förordar att det tas in föreskrifter i SPR om begränsning av reglementets tillämpning i avsedda fall. Om inte pensionsmyndigheten medger annat, bör begränsningen inträda när tjänstledigheten har pågått mer än ett år i följd. Begränsningen bör inte hindras av kortare avbrott i tjänstledigheten.

Pensionsverket avser att tillämpa den berörda spärregeln så att begränsningen inte sker rutinmässigt när de formella förutsättningarna för tjänstledigheternas längd har uppfyllts. Verket kommer alltså vid tillämpningen att ta hänsyn till de närmare omständigheterna i det särskilda

fallet och låta de statliga normerna för tjänstledighet vara allmänt vägledande.

Föredraganden

Ett betydande antal arbetstagare hos kommunala eller enskilda arbetsgivare* omfattas av den statliga personalpensioneringen utan att inneha statligt reglerad tjänst. Dessa arbetsgivares praxis vid beviljande av ledighet utan lön varierar beroende på skilda förhållanden. I många fall torde man vara ganska återhållsam när det gäller att bevilja ifrågavarande arbetstagare längre ledigheter utan lön. Det förekommer dock, enligt vad pensionsverket upplyst, att ledighet i sådana fall för enskilda angelägenheter eller för tjänstgöring utanför SPR-området beviljas under längre tid än som normalt skulle komma i fråga vid tillämpning av cirkuläret om tjänstledighet med C-avdrag, m. m.

I likhet med pensionsverket finner jag det mindre tillfredsställande att man beviljar icke-statliga arbetstagare med pensionsrätt enligt SPR alltför långvariga ledigheter utan lön, eftersom arbetstagaren enligt vad som sagts förut behåller ett pensionsskydd under sådan ledighet.

Jag förordar därför att ett tillägg görs till 3 § SPR av innehåll att arbetstagare med anställning, som ej är statligt reglerad, skall, om pensionsmyndigheten inte medger annat, upphöra att vara underkastad reglementet, när han varit ledig utan lön under mer än ett år i följd. Vid tillämpningen härav bör kortare avbrott i ledigheten ej beaktas. Pensionsmyndighetens prövning av dessa frågor bör ske enligt de riktlinjer som pensionsverket angivit.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att göra den ändring i SPR som jag nu har förordat.

III. Pensionering av viss personal m. m.

A. Personal vid institutet för svensk språkvård

Nämnden för svensk språkvård, som började sin verksamhet 1944, har enligt sina stadgar till uppgift att följa det svenska språkets utveckling i tal och skrift samt utöva en språkvårdande verksamhet. Nämnden skall också verka för att vidmakthålla och stärka den nordiska språkgemenskapen.

Nämnden är en ideell förening. Den har f. n. 29 ledamöter, av vilka 8 utses av statliga organ och 7 av institutioner som står staten nära. Bland sina ledamöter utser nämnden ett arbetsutskott.

Nämndens verksamhet finansieras genom anslag från olika bidragsgivare, bl. a. staten, statens humanistiska forskningsråd och Svenska Akademien. Bidragen från staten och forskningsrådet utgör f. n. tillsammans något över hälften av nämndens inkomster. I övrigt har nämnden egna inkomster av vissa uppdrag samt från försäljning och utgivning av skrifter m. m.

Institutet för svensk språkvård har inrättats av nämnden för att i första hand svara för det språkvårdande arbetet. Nämndens arbetsutskott är styrelse för institutet.

Personalen vid institutet utgörs av institutets chef, en vetenskaplig medarbetare och ett skrivbiträde med deltidstjänstgöring. För de två förstnämnda tillämpas det statliga lönesystemet. I övrigt är några anställningsvillkor inte fastställda men man följer eller avser att följa de löne- och anställningsbestämmelser som gäller för ordinarie statstjänstemän. Anställningarna är inte förenade med statlig personalpensionsrätt.

Nämnden för svensk språkvård har i skrivelse den 3 september 1970 anhållit om pensionsrätt enligt SPR för fast anställd personal vid institutet för svensk språkvård.

Statens personalpensionsverk anför i yttrande den 22 oktober 1970 att det reella statliga inflyandet på institutets verksamhet måhända kan anses svara mot förutsättningarna för SPR-anslutning, såvitt det beror på statens representation i nämnden för svensk språkvård. Vad däremot angår de direkta och indirekta statsbidragen till verksamheten konstaterar pensionsverket, att de under innevarande budgetår visserligen uppgår till mer än hälften av de totala bidragen till nämndens verksamhet men inte är bestämda att avse någon viss statsbidragsprocent. Ätminstone formellt sett är statsbidragen inte heller bestämda att svara mot de driftunderskott som annars skulle uppkomma. Det statsbidrag som följer av en anslutning till den statliga personalpensioneringen skulle därför i fråga om den statliga bindningen vara av mera kvalificerat slag än de redan förekommande direkta statsbidragen. Vid bedömningen av frågan om SPR-anslutning av personalen vid institutet kan det enligt pensionsverket vara av viss betydelse att motsvarande institutioner i Danmark, Finland och Norge är statliga.

Pensionsverket finner att de lönetekniska förhållandena inte hindrar SPR-anslutning av institutets två vetenskapligt utbildade tjänstemän. Vid nuvarande sysselsättningsgrad och utformning av lönevillkoren uppfyller skrivbiträdet däremot inte förutsättningarna för sådan anslutning.

Föredraganden

Den rådgivande och upplysande verksamhet som bedrivs av nämnden för svensk språkvård har fått allt större betydelse på senare år. Inte minst statliga organ vänder sig till nämnden för språklig granskning av t. ex. författningstexter som är under arbete. De språkanvisningar som f. n. följs inom statsdepartementen och riksdagen har utarbetats i samråd med nämnden. Ekonomiska bidrag från staten och statens humanistiska forskningsråd utgör f. n. något mer än hälften av nämndens inkomster.

Flertalet av nämndens ledamöter utses av statliga myndigheter eller av institutioner som står staten nära.

Med beaktande av nämnda omständigheter anser jag att det finns förutsättningar att inordna personalen vid det av nämnden inrättade

institutet för svensk språkvård i den statliga pensioneringen.

Jag förordar alltså att SPR får tillämpas på arbetstagare vid institutet. Anslutningen bör gälla för tiden fr. o. m. den 1 juli 1971.

En förutsättning för anslutning till SPR bör vara att arbetstagaren har lön som svarar mot månadslön enligt statlig lönegrad och att anställningsvillkoren i övrigt är utformade i principiell överensstämmelse med grunderna i AST. Anställningarna bör anslutas på villkor att de anmäls till och registreras hos statens personalpensionsverk. Särskilda avgifter till personalpensionsverket bör utgå.

Viss ändring i bilagan till SPR behövs för att genomföra förslaget. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att göra denna ändring.

B. Personal vid Ericastiftelsens läkepedagogiska institut

Den verksamhet som bedrivs vid Ericastiftelsens läkepedagogiska institut utgörs väsentligen av psykisk hälsovård bland barn och ungdom samt av undervisning och forskning. Enligt överenskommelse mellan staten och Stockholms kommun svarar staten för ca 45 % och kommunen för ca 55 % av kostnaderna för stiftelsens verksamhet till den del de inte bestrids av elev- och patientavgifter.

Personalen vid institutet utgörs av tjugo lönegradsplacerade tjänstemän, som är upptagna på avlöningsstaten, och av två städerskor, som avlönas av medel från omkostnadsstaten. Två tjänstemän och de båda städerskorna tjänstgör på deltid. En av städerskorna beräknas komma att övergå till heltidsarbete den 1 juli 1971.

SPR tillämpas på de anställningar vid institutet som är upptagna på avlöningsstaten. I princip krävs heltidstjänstgöring för att arbetstagare skall bli underkastad reglementet. Kravet gäller dock inte när lönen utgår enligt statlig eller kommunal lönegrad. Städerskeanställningarna, som inte är upptagna på avlöningsstaten, kan däremot inte förenas med pensionsrätt enligt reglementet.

Alla arbetstagare på avlöningsstat vid institutet har som nämnts lönegradsplacerad tjänst och har alltså under i övrigt stadgade förutsättningar pensionsrätt också vid deltidanställning. Däremot kan de inte medges att som tjänstår i pensionshänseende tillgodoräkna tid för tidigare anställning vid institutet, i vilken de inte har avlönats av medel från avlöningsstaten.

Styrelsen för Ericastiftelsen har i skrivelse den 14 januari 1970 hemställt om statsbidrag till den engångsavgift som förutsätts för att husmodern vid institutet Anna Liljeblad skall som tjänstår för pension enligt SPR få tillgodoräkna tid för anställning där fr. o. m. den 1 september 1949, då hon började tjänstgöra på heltid, till den 1 juli 1964, då hon blev underkastad reglementet.

Skolöverstyrelsen tillstyrker bifall till framställningen i yttrande den 14 maj 1970.

Statens personalpensionsverk, som yttrat sig i ärendet den 20 augusti

1970, förordar att statsbidrag utges till engångsavgift som avser tid fr. o. m. den 1 juli 1959. Härvid har pensionsverket beaktat att Liljeblad under tiden dessförinnan inte hade sin anställning upptagen på avlöningsstat.

Föredraganden

Statens pensionsansvar för arbetstagare vid Ericastiftelsens läkepedagogiska institut har begränsats till dem som är upptagna på avlöningsstaten. Detta förhållande medför att städskorna, som avlönas av medel från omkostnadsstaten, inte kan få statlig pensionsrätt. En annan konsekvens av begränsningen är, att arbetstagare, som är underkastade SPR, bara får räkna tjänstår för tid när de har tjänstgjort vid institutet i anställning på avlöningsstat.

Med hänsyn till att institutet i princip finansieras med statliga och kommunala medel anser jag att arbetstagarna vid institutet inte bör i pensionshänseende behandlas sämre än om de hade varit statligt eller kommunalt anställda. Jag föreslår därför att pensionsbestämmelserna ändras så att pensioneringen kan omfatta även arbetstagare som inte är upptagna på avlöningsstaten. Vid bifall till förslaget kommer arbetstagarna författningsenligt att mot vederbörlig pensionsavgift kunna få räkna tjänstår retroaktivt för tid då de har varit heltidsanställda vid institutet, även om de inte har avlönats av medel från avlöningsstaten.

De förut angivna finansieringsförhållandena talar enligt min mening för att man också bör låta personal med deltidsanställning, i vilken lön inte utgår efter lönegrad, under förutsättning av vederbörlig avgiftsbetalning få samma pensionsvillkor som om de hade varit statsanställda. I detta sammanhang vill jag hänvisa till det bemyndigande som 1970 års riksdag (prop. 1970:104, SU 1970:96, rskr 1970:222) har lämnat beträffande kamreraren vid institutet Elly Ljungström.

Styrelsen för Ericastiftelsen har hemställt om statsbidrag till den engångsavgift som behövs för att husmodern Anna Liljeblad skall få tillgodoräkna viss anställningstid som tjänstår för pensionsförmån. Tid för sådan anställning på avlöningsstat, som inte varit förenad med pensionsrätt, kan hon redan f. n. tillgodoräknas författningsenligt. Enligt mitt nu framlagda förslag kommer hon dessutom att få tillgodoräkna tid, när hon tjänstgjort på minst halvtid med avlöning av andra medel än från avlöningsstaten. För bekostande av de pensionsavgifter som fordras vid den nu angivna regleringen, finns, för statens del, medel tillgängliga. Jag räknar med att Stockholms kommun kommer att ställa medel till förfogande för bestridande av kommunens andel i kostnaderna.

För att genomföra vad jag har förordat för arbetstagare vid institutet, vilka inte är upptagna på avlöningsstat, krävs viss ändring i SPR-bilagan. Den förordade regleringen i övrigt bör genomföras med stöd av föreskrifter vid sidan av reglementet. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande i angivna hänseenden.

C. Personal vid skogsbruksskolor

Enligt beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970:4, SU 1970:32, JoU 1970:4, rskr 1970:92 och 99) avses huvudmannaskapet för den skogliga yrkesutbildningen skola flyttas från skogsvårdsstyrelserna till landstingskommunerna tidigast den 1 juli 1971. Det är inte avsett att övergången till nytt huvudmannaskap skall vara tvingande. I den mån utbildningen inte övertas av landstingskommun, avser man att den t. v. skall bedrivas under samma huvudman som tidigare.

Vissa personalproblem kommer att uppstå i samband med att huvudmannaskapet flyttas. En del arbetstagare blir övertaliga främst till följd av nedläggning av skolor, ändrade grunder för bedömning av lärarbehov m. m. Enligt prop. 1970:4 förväntas emellertid personalproblemen inte komma att bli mer omfattande. Det ankommer på organisationskommittén för behandling av vissa frågor rörande jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens skolor (OJST) att närmare utreda de personalfrågor som blir aktuella. Kommittén har också enligt sina direktiv bl. a. att utreda frågan om vilka skogsbruksskolor som med hänsyn till utbildningsbehovet kan komma i fråga för nedläggning.

Skogsstyrelsen har i promemoria den 13 mars 1971 tagit upp frågan om avgångsförmåner till personal som blir övertalig i samband med det flyttade huvudmannaskapet för den skogliga yrkesutbildningen. Styrelsen anför därvid bl. a. följande.

Det torde f. n. stå klart att landstingen i Jönköpings, Kronobergs, Kristianstads, Örebro, Kopparbergs och Västernorrlands län samt Gotlands kommun kommer att överta huvudmannaskapet för den skogliga yrkesutbildningen inom resp. områden den 1 juli 1971. Enligt vad som har kommit till skogsstyrelsens kännedom överväger ytterligare något landsting att överta huvudmannaskapet vid nämnda tidpunkt. Övriga landsting torde, såvitt kan bedömas, komma att följa de förut nämndas exempel senast den 1 juli 1972.

Skogsstyrelsen räknar med att antalet skogsbruksskolor kommer att minska betydligt. Den personal som främst torde komma att drabbas av en nedläggning är ekonomi- och hantverkar(vaktmästar)personal, men även lärarpersonalen torde komma att beröras i viss utsträckning. I flertalet fall torde det vara möjligt att bereda de arbetstagare, som blir övertaliga, annan sysselsättning i anslutning till nedläggningen. I andra fall synes det inte finnas några sådana möjligheter. Det kan ta längre eller kortare tid, innan man kan bereda nytt arbete åt de berörda.

Skogsstyrelsen finner det rättvist och billigt att avgångsvederlag av närmast engångskaraktär får utgå i någon form till dem som blir övertaliga utan att genast kunna beredas nytt arbete.

Föredraganden

Den beslutade flyttningen av huvudmannaskapet för skogsbrukets yrkesutbildning kommer sannolikt inte att få några mera omfattande

verkningar i personalhänseende. Vissa övertalighetsproblem kan emellertid komma att uppstå, särskilt i de fall där utbildningen avvecklas.

Det är enligt min mening skäligt att personal som friställs i förevarande sammanhang kan gottgöras i någon form. Kungl. Maj:t kan utan särskilt bemyndigande besluta om förtidspension, när vissa föreskrivna villkor är uppfyllda. Det kan emellertid bli aktuellt med ekonomiska förmåner av annat slag, såsom t. ex. avskedsersättningar. För att sådana förmåner skall kunna utges, krävs bemyndigande av riksdagen.

Jag finner det angeläget att också ta upp frågan om pensionsvillkor för de anställda efter övergång till landstingskommunal tjänst.

Så länge skogsvårdsstyrelse fungerar som huvudman för skogsbrukskola, har de anställda vid sådan skola rätt att bli underkastade SPR under i övrigt gällande förutsättningar. Bestämmelserna härom, som finns intagna i bilagan till reglementet, bör upphävas, när huvudmannskapet slutligt har flyttats.

Företrädare för, å ena sidan, finans-, utbildnings- och jordbruksdepartementen samt, å andra sidan, Svenska landstingsförbundet har haft överläggningar om statsbidrag för utbildningen vid skogsbrukslinje m. m. Härvid har förutsatts att staten och skogsvårdsstyrelserna svarar för pensionskostnader som avser tjänstetid hos skogsvårdsstyrelserna. Frågan om personalens pensionsvillkor i framtida anställning aktualiseras vidare i detta sammanhang. Det kan även härvid bli aktuellt med statliga pensionsåtaganden, åtminstone för rektorer och lärare. För sådana åtaganden kan komma att förutsättas särskilt bemyndigande.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om ekonomiska förmåner och ändra bilagan till SPR enligt vad jag har angivit i det föregående.

D. Vissa studierektorer

Enligt gällande stadgor skall vid särskola och särskild skolenhet för den kommunala vuxenutbildningen finnas ordinarie tjänst för studierektor.

Föredraganden

I likhet med vad som gäller för studierektorer vid grundskolor bör tjänst för ordinarie studierektor vid särskola och kommunal skolenhet för vuxenutbildning anslutas till SPR. Detta bör gälla för tid tidigast från tidpunkt som Kungl. Maj:t bestämmer.

För att genomföra förslaget behövs vissa ändringar i bilagan till SPR, vilka bör gälla fr.o.m. den tidpunkt då tjänsterna kunde inrättas. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att göra dessa ändringar.

IV. Ändringar i förordnandepensionskungörelsen m. m.

Enligt beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970:103, KU 1970:34 och SU 1970:132, rskr 1970:248 och 308 samt prop. 1970:165 bil. 11, SU

1970:218, rskr 1970:433) kan Kungl. Maj:t successivt byta ut fullmaktstjänst för landshövding mot ordinarie tjänst som tillsätts med förordnande för bestämd tid. Sådant byte kan också ske om innehavaren av fullmaktstjänst så önskar. Landshövding som innehar sådan tjänst blir underkastad förordnandepensionskungörelsen (1959:288).

Pensionsförmåner som bestäms med direkt tillämpning av SPR är till sin storlek beroende av det totala antal tjänstår arbetstagaren kan tillgodoräkna. Pensionen är hel när detta antal utgör ett visst föreskrivet minimum, som regel 30. Annars är den proportionellt avkortad.

I förordnandepensionskungörelsen föreskrivs vissa tillägg till och undantag från bestämmelserna i SPR. I fråga om egenpension – som betecknas förordnandepension – och egenlivränta avviker dessa tillägg och undantag väsentligt från vad som annars gäller enligt reglementet.

Beloppet av förordnandepension eller egenlivränta enligt kungörelsen bestäms primärt med beaktande av tid för innehav av den eller de förordnandetjänster som har grundat rätten till förmånen. För hel förordnandepension förutsätts bara tolv års fortlöpande innehav av sådana tjänster. Pensionen kan i allmänhet inte avkortas med mer än 15 %. Egenlivräntas belopp bestäms på grundval av förhållandet mellan den tid som beaktas och ett antal tjänstår som utgör minst 30.

Enligt kungörelsen gäller dessutom en garantiregel som tillämpas när arbetstagaren vid tillträdet av förordnandetjänsten innehar annan tjänst med statlig pensionsrätt. Egenpensionsförmån enligt kungörelsen får då inte understiga ett belopp som är beroende av vad som skulle ha utgått i pension om arbetstagaren bibehållit den tidigare tjänsten.

Vid beräkning av tjänstår för landshövding, som har fullmakt på sin tjänst, brukar man enligt praxis ta större hänsyn till verksamhet utanför det statliga området än för statens arbetstagare i allmänhet. Landshövding, som tillsätts med förordnande och vid tillträdet av förordnandetjänsten inte innehar annan anställning med statlig pensionsrätt, kan däremot inte få sin förordnandepension eller egenlivränta enligt kungörelsen uppräknad med hänsyn till föregående verksamhet.

Statens personalpensionsverk har i promemoria den 9 november 1970 tagit upp denna fråga och därvid anfört bl. a. följande.

Det synes pensionsverket mindre lämpligt att förordnandepensionskungörelsen i vissa fall inte ens efter särskild prövning av Kungl. Maj:t gör det möjligt att beakta arbetstagarens förhållanden före tillträdet av den tjänst som grundar rätten till egenpensionsförmånen. Att kunna beakta dessa förhållanden kan vara motiverat bl. a. när arbetstagaren skulle med direkt tillämpning av SPR kunna medges tillgodoräkning av tid för verksamhet av intresse för det allmänna. Ett särskilt skäl till att nu ta upp denna fråga, utan att vänta på en mera allmän översyn av den statliga personalpensioneringen, är det planerade utbytet av landshövdingarnas fullmaktstjänster mot tjänster som tillsätts med förordnande för bestämd tid.

Pensionsverket framhåller vidare att man på olika sätt bör kunna beakta tid före tillträdet av förordnandetjänsten i den utsträckning som

är skälig, när man skall bestämma egenpensionsförmån enligt förordnandepensionskungörelsen. Det resultat som bör åsyftas är att förmånen i sådana fall skall bli avkortad i mindre utsträckning än som skulle följa av nuvarande bestämmelser. Övervägande skäl talar för den enkla lösningen att bestämmelsen om avkortning av förordnandepension kompletteras med ett förbehåll om att pensionen skall avkortas, i den mån Kungl. Maj:t inte medger annat av särskilda skäl, och att man upphäver bestämmelsen om att egenlivräntas belopp primärt bestäms med tillgodoräknande som tjänstår för endast tid, under vilken tjänstemannen i oavbruten följd före avgången innehaft den eller de tjänster som grundar rätten till livräntan. Enligt pensionsverket finns det inte tillräckliga skäl att låta ändringarna i bestämmelserna omfatta bara vissa av de tjänster som förordnandepensionskungörelsen är tillämplig på.

Föredraganden

Som framgår av det föregående kan man vid tillämpning av förordnandepensionskungörelsen i vissa fall inte bestämma egenpensionsförmåns belopp med beaktande av tid när arbetstagaren före tillträdet av förordnandetjänst har innehaft annan anställning eller annars fullgjort arbete eller uppdrag.

En följd härav är att landshövding, som är förordnad för bestämd tid, kan bli sämre ställd i pensionshänseende än om han innehaft fullmakts-tjänst. Jag finner detta otillfredsställande. Det förekommer i fråga om landshövding vissa speciella rekryteringsgrunder som man bör ta hänsyn till vid prövning av fråga om förbättring av pensionsförmån på grund av tidigare verksamhet av intresse för det allmänna. Samma betraktelsesätt bör tillämpas i vissa andra fall, exempelvis för chefer för ämbetsverk, när det föreligger särskilda skäl med hänsyn till rekryteringen.

Vissa ändringar i förordnandepensionskungörelsen behövs för att möjliggöra en sådan förbättring av vissa förordnandetjänstemäns egenpensionsförmåner.

I kungörelsen bör sålunda tas in en föreskrift att Kungl. Maj:t skall kunna dispensera från reglerna om avkortning av förordnandepension, när det är särskilda skäl till det. I förenklande syfte bör stadgandet utformas generellt. Jag räknar emellertid med att det bara kommer att utnyttjas för de förordnandetjänstemän som avses i detta sammanhang.

Vidare bör man ta bort kungörelsens föreskrift om bestämmande av egenlivränta med tillgodoräknande av endast tid för innehav av den eller de tjänster som grundar rätten till livräntan. Vid bifall härtill kommer förordnandetjänstemäns egenlivränta att beräknas efter samma grunder som för statens arbetstagare i allmänhet. Det finns ingen anledning att i detta hänseende skilja mellan olika förordnandetjänstemän. Denna ändring bör alltså gälla samtliga dessa tjänstemän.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att ändra förordnandepensionskungörelsen enligt vad jag nu har förordat. Vidare bör Kungl. Maj:t bemyndigas att, när det finns särskilda skäl till det,

tillerkänna landshövding, som avgår från fullmaktstjänst, egenpension under de förutsättningar och enligt de grunder som gäller enligt nämnda kungörelse.

V. Tjänstårsberäkning i pensionshänseende för icke-statligt anställda skolledare och lärare vid vissa slag av ledighet m. m.

I skolväsendet hos kommunerna finns bl. a. anställningar som konsulent, assistent eller skolbibliotekarie, som föreståndare eller biträdande föreståndare för läromedelscentral eller AV-central, som pedagogassistent inom den psykiska barna- och ungdomsvården och som provledare för viss skolpsykologisk verksamhet. Dessa anställningar är kommunalt reglerade och avser i flertalet fall arbete på deltid.

Eftersom de med anställningarna förenade arbetsuppgifterna är av pedagogisk karaktär, anställer man ofta lärare för att fullgöra dem. Anställningstiden är i princip begränsad. Efteråt brukar läraren återgå till lärartjänst, om han inte erhåller tjänst som skolledare.

Hur pensionsförhållandena gestaltas för lärare vid tjänstgöring i här avsedd kommunalt reglerad anställning beror *dels* på hur man har reglerat den frånvaro från lärartjänsten som föranletts av tjänstgöringen, *dels* på anställningsvillkoren i nämnda anställning.

Småskollärare, folkskollärare eller speciallärare medges som regel viss nedsättning av undervisningsskyldigheten för att fullgöra ifrågakvarande tjänstgöring. Oavkortad lön på lärartjänsten utgår alltså under tjänstgöringen och tiden för densamma tillgodoräknas utan inskränkning som tjänstår enligt SPR.

För övningslärare, som tjänstgör som konsulent i övningsämne vid grundskolan, har berörda tjänstgöring karaktären av fyllnadstjänst. Den inräknas alltså i lärartjänsten.

I andra fall än de nu nämnda måste lärare vid här avsedd tjänstgöring vara helt eller partiellt ledig från lärartjänsten. Läraren har därvid att vidkännas C-avdrag på lönen i lärartjänsten eller, när ledigheten är partiell, ett motsvarande mindre avdrag.

I här avsedda kommunalt reglerade anställningar kan lärare bli underkastade kommunala pensionsbestämmelser under vissa förutsättningar bl. a. i fråga om tjänstgöringens omfattning och varaktighet. Blir läraren i sådant fall berättigad till pension enligt SPR viss tid efter avgång från nämnda anställning, får han som tjänstår enligt reglementet tillgodoräkna tiden för innehav av anställningen enligt reglerna om samordning av statlig och icke-statlig tjänstepensionsrätt. Samtidigt bortfaller den rätt till kommunal pensionsförmån som han har intjänat under samma tid.

I andra fall har läraren inte kommunalt pensionskydd i den kommunalt reglerade anställningen. Han får då inte heller tillgodoräkna anställningstiden som tjänstår vid ett framtida bestämmande av pension enligt SPR.

Också rektor eller studierektor kan anlitas för tjänstgöring i anställning som avses här. Det förekommer i sådana fall att sådan tjänsteman för ändamålet medges nedsättning av sin undervisningsskyldighet i den statligt reglerade tjänsten. Det är emellertid mera vanligt att han får hel eller partiell ledighet från nämnda tjänst. Konsekvenserna i fråga om lön och tjänstårsberäkning i pensionshänseende blir desamma som för lärare.

Svenska kommunförbundet och *Svenska landstingsförbundet* har tagit upp frågan om reglering av pensionsförhållandena för lärare som innehar här avsedd kommunalt reglerad anställning. Överläggningar i frågan har ägt rum mellan, å ena sidan, representanter för förbunden och, å andra sidan, företrädare för finans- och utbildningsdepartementen.

Föredraganden

Det torde vara av värde för skolväsendet att lärare anlitas för tjänstgöring i kommunalt reglerad anställning som avses här. Det är av den anledningen motiverat att man vidtar åtgärder för att inte försvära rekryteringen av lärare till ifrågakvarande anställningar.

Som nämnts kan lärare medges nedsatt undervisningsskyldighet eller tjänstledighet för tjänstgöring i den kommunalt reglerade anställningen. Det förekommer också för viss lärarkategori generell föreskrift om att sådan tjänstgöring inräknas i lärartjänsten. Vilket alternativ som kommer i fråga beror främst på vad läraren har för typ av lärartjänst.

Regleringen av frånvaron från lärartjänsten och anställningsformen i den kommunalt reglerade anställningen har betydelse från pensionssynpunkt.

Enligt min mening bör man utreda förutsättningarna för och värdet av enhetliga föreskrifter för reglering av sådan frånvaro från lärartjänst som medges för att läraren skall kunna inneha kommunalt reglerad anställning av det slag jag nämnt i det föregående. Man bör också överväga åtgärder med syfte att läraren inte blir sämre ställd i pensionshänseende genom att han för angivna ändamål helt eller delvis franträder utövningen av sin lärartjänst. Härvid uppstår fråga om hur uppkommande pensionskostnader skall bestridas. Denna fråga förutsättes skola prövas med beaktande av att det väsentligen är fråga om verksamheter, till vilka staten i princip inte bidrar ekonomiskt, och att medgivande till beräkning av tjänstår för pensionsförmån enligt SPR innebär indirekt statsbidragsgivning.

Även rektor eller studierektor kan komma att anlitas för uppgifter som det är fråga om här. Den avsedda utredningen bör därför omfatta också dem.

I avvaktan på den ifrågasatta regleringen bör man redan nu vidta viss provisorisk åtgärd. Jag förordar därför att tid för innehav av ovan nämnd kommunalt reglerad anställning, i vilken arbetstagaren ej varit underkastad kommunala pensionsbestämmelser, t. v. får tillgodoräknas vid beräkning av tjänstår för pensionsförmån enligt SPR. Härav uppkommande kostnadsfrågor får övervägas vid den kommande utredningen.

De provisoriska bestämmelser, som är nödvändiga att meddela, bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1971 t. v.

Kungl. Maj:t kan utan särskilt bemyndigande meddela sådana bestämmelser. Hithörande spörsmål har emellertid en inte obetydlig räckvidd.

Jag hemställer därför att Kungl. Maj:t ger riksdagen till känna vad jag har anfört i det föregående.

VI. Efterlevande makes pensionsrätt enligt äldre familjepensionsbestämmelser

Efterlevande makes rätt till familjepensionsförmån är enligt såväl SPR som äldre statliga pensionsreglementen beroende av att arbetstagaren har ingått äktenskapet senast den dag han uppnått en viss högsta levnadsålder, som regel 60 år. Enligt SPR gäller dock inte detta åldersvillkor, om maken antingen genom äktenskapet har förlorat rätten till familjepension, som utgått på grund av statliga pensionsbestämmelser, eller tidigare har varit gift med arbetstagaren innan denne överskridit åldersgränsen.

Det har nu uppkommit fråga om att nämnda undantagsregler skall gälla även pensionstagare med rätt till pension enligt äldre pensionsreglementen.

Föredraganden

Genom tillkomsten av SPR slopades i vissa undantagsfall villkoret om arbetstagarens ålder vid äktenskapets ingående som förutsättning för efterlevande makes rätt till familjepensionsförmån. Samma undantag bör enligt min mening gälla också när det är fråga om rätt till familjepensionsförmån enligt äldre statliga pensionsreglementen. Vid den reglering som förutsätts härför bör beaktas att annan efterlevande kan ha författningsenlig rätt till familjepensionsförmån efter den avlidne.

Jag förordar att på angivet sätt modifierade bestämmelser meddelas om generell tillämpning av de undantagsregler som det här är fråga om.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att meddela sådana bestämmelser.

VII. Reglering av vissa äldre pensioner m. m.

I samband med förstatligandet av den allmänna väghållningen på landet den 1 januari 1944 uppkom olika problem när det gällde att pensionera den personal som hade varit anställd hos vägdistrikt.

Efter beslut av 1944 års riksdag (prop. 1944:260, BaU 1944:51, rskr 1944:354) utfärdades pensionsbestämmelser för vägarbetare som hade tillträtt statlig tjänst efter fyllda 60 år och därför inte kunde bli underkastade 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare. Dessa pensionsbestämmelser blev gällande också för vägarbetare som hade permitterats under år 1943 eller stått kvar i tjänst till utgången av

samma år men på grund av hög ålder inte kunde sysselsättas vid den statliga vägorganisationen.

Pensionsbestämmelserna utformades principiellt efter mönster från 1942 års bestämmelser om summarisk pension åt arbetare (SFS 1942:696). Avsteg gjordes dock i fråga om de årliga pensionsbeloppen. Dessa fastställdes till 708 kr., när anställningstiden uppgick till 15 men inte 20 år, till 900 kr., när anställningstiden uppgick till 20 men inte 25 år, och till 1 104 kr., när anställningstiden uppgick till lägst 25 år. Beloppen förenades inte med rörliga tilläggsförmåner. Inte heller upptogs något särskilt högre belopp för en anställningstid av lägst 30 år. De angivna beloppen svarade i stort sett mot 80 % av vad som år 1944 utgick i pension till manlig arbetare enligt de summariska pensionsbestämmelserna.

1946 och 1947 års omregleringar av äldre pensioner omfattade också ifrågavarande pensioner åt vägarbetare. Efter förbättringen sistnämnda år utgick dessa pensioner med 996, 1 272 resp. 1 560 kr. om året. Samma belopp gällde för de vägarbetare som var kvar i tjänst efter den 30 juni 1947.

Under åren 1947--1958 ökade statliga pensioner i allmänhet med ca 60 %, medan här avsedda f. d. vägarbetares pensioner höjdes med sammanlagt bara ca 40 %. Härom beslutade 1953 och 1958 års riksdagar (mot. 1953:I:81 och II:107, SU 1953:174, rskr 1953:252 resp. prop. 1958:150, SU 1958:107, rskr 1958:252).

Pensionernas belopp utgör efter 1958 års höjning 117, 149 resp. 183 kr. i månaden. De har därefter inte ändrats.

Statsanställdas Förbund har i skrivelse den 19 mars 1971 hemställt att de f. d. vägarbetarnas pensioner uppräknas med beaktande av socialförsäkringsförmånernas och andra statliga tjänstepensioners höjning sedan år 1958. Vidare bör enligt förbundet ifrågavarande pensioner för framtiden ändras i samma takt som andra tjänstepensioner.

Föredraganden

De berörda f. d. vägarbetarna uppbär statlig pension utan tilläggsförmåner. Levnadskostnadernas stegring sedan ifrågavarande pensioner senast höjdes har avsevärt minskat pensionernas realvärde.

Jag anser att man bör överväga ändring av pensioneringen för här avsedda f. d. vägarbetare i syfte att anpassa deras pensioner till de grunder som gäller för äldre statspensioner i allmänhet. Härvid förutsätts att vissa frågor utreds närmare.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter anser jag emellertid att man redan nu bör besluta om en provisorisk förbättring av ifrågavarande pensioner. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta därom i nära anslutning till grunderna för 1953 och 1958 års regleringar.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att statens personalpensionsverk betalar ut ett fåtal andra pensioner utan rörliga tilläggsförmåner. Flertalet av dessa pensioner har tillkommit i samband med statens övertagande av

enskild verksamhet (jfr SU 1953:174). Pensionerna har, i den mån de inte utgör ersättning för förlorad bisyssla eller vederlag för överlåten egendom, omfattats av tidigare lämnade bemyndiganden till höjning av de f. d. vägarbetarnas pensioner. Också nu ifrågavarande pensioner bör förbättras enligt de grunder som avses för pensioner till vägarbetarna.

Kungl. Maj:t har i några fall tillerkänt årligt understöd åt änkor efter f. d. vägarbetare och andra här äsyftade f. d. arbetstagare. Den reglering av pensionerna som kan komma att beslutas bör gälla även dessa understöd.

Den reglering som jag nu har förordat bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1971 t. v. Den torde komma att beröra ett sextiototal personer med rätt till pension eller årligt understöd.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om den provisoriska reglering av vissa äldre pensioner och årliga understöd som jag nu har förordat.

VIII. Pension åt vissa personer

A. F. d. städerskan Ingeborg From

Ingeborg From, som är född den 26 mars 1901, anställdes den 1 februari 1947 som städerska vid arbetsförmedlingen i Sandviken. I den egenskapen blev hon statsanställd i samband med arbetsförmedlingarnas förstatligande den 1 januari 1948. Sysselsättningsgraden i hennes anställning vid arbetsförmedlingen var aldrig så hög att hon kunde bli underkastad statliga pensionsbestämmelser.

From var under tiden den 1 januari 1948—den 31 mars 1965 samtidigt anställd som städerska vid Sandvikens stads polisdistrikt. I den anställningen var hon underkastad kommunala pensionsbestämmelser åren 1956, 1957 och 1959. Sysselsättningsgraden var i övrigt, fränsett åren 1953—1955 som beaktades som kvalifikationstid, lägre än som fordrades för kommunal pensionsrätt.

På grund av polisväsendets förstatligande blev From den 1 april 1965 statsanställd även i sin egenskap av städerska hos polisdistriktet. Hennes arbetstid i statlig tjänst har sedan dess uppgått till eller överstigit halvtid. Hon hade emellertid vid nämnda tidpunkt uppnått den för henne gällande pensioneringsperiodens nedre gräns, 60 år, och kunde därför inte heller då få statlig pensionsrätt.

From, som frånträtt sina anställningar den 31 mars 1968, har ansökt om pension hos statens personalpensionsverk. Genom beslut den 29 februari 1968 lämnade pensionsverket hennes ansökan utan bifall.

Statens personalpensionsverk har den 27 juli 1970 underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid föreslagit att From tillerkänns pension.

Till stöd för sitt förslag anför pensionsverket att From får anses uppfylla de i praxis tillämpade förutsättningarna för pension efter beslut i särskild ordning, om man beaktar hennes anställning i både statlig och

förstatligad verksamhet. Hon har innehaft de nämnda anställningarna i mer än 21 år och tjänstgöringens sammanlagda omfattning har i mer än 17 år överstigit halvtid och under tre år därutöver uppgått till minst 18 timmar i veckan.

Svenska kommunförbundet erinrar i skrivelse den 9 mars 1971 om de grunder som tillämpats vid bestämmande av kommunernas bidrag till pensionskostnad för personal som har gått över till statstjänst i samband med polisväsendets förstatligande. Med hänsyn till nämnda grunder kan enligt förbundet Sandvikens kommun inte anses skyldig att lämna särskilt bidrag till den pension av statsmedel som From kan komma att tillerkännas.

Föredraganden

Frågan om pension till From bör enligt min mening bedömas med beaktande både av tiden för hennes anställning hos arbetsförmedling och den tid då hon var anställd hos polisdistrikt före polisväsendets förstatligande. Med hänsyn till långvarigheten av de båda anställningarna och den sammanlagda tjänstgöringens omfattning får hon anses uppfylla förutsättningarna för pension efter beslut i särskild ordning. Jag förordar alltså att hon tillerkänns pension. Den bör utgå fr. o. m. dagen efter hennes avgång.

I överensstämmelse med förslag av pensionsverket bör pensionens bruttobelopp bestämmas till 202 kr. per månad i 1968 års pensionslönenivå. Härtill kommer sådan särskild höjning som avses i 12 § 3 mom. SPR.

Med hänsyn till vad Svenska kommunförbundet har anfört anser jag mig inte kunna räkna med att Sandvikens kommun bidrar till pensionskostnaderna. Den pension som jag nu har förordat bör alltså helt bekostas från inkomstititeln Pensionsmedel m. m.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om pension åt From enligt vad jag här har föreslagit.

B. Operachefen Göran Gentele

Göran Gentele, som är född den 20 september 1917, har bakom sig en långvarig verksamhet vid Operan och andra teatrar. Hans första förordnande som chef för Operan avsåg perioden den 1 juli 1963 - den 30 juni 1966. Förordnandet har förlängts två gånger, i båda fallen för tre år i sänder. Nuvarande förordnande utlöper alltså den 30 juni 1972.

Gentele har antagit ett erbjudande att bli chef för Metropolitan Opera Association i New York. Det är avsett att han skall tillträda tjänsten först den 1 juli 1972 men verka där under viss tid dessförinnan för att sätta sig in i det nya arbetet.

Med hänsyn härtill har Gentele begärt ledighet från tjänsten som chef för Operan fr. o. m. den 1 september 1971 till dess hans förordnande på tjänsten löper ut.

Gentele har begärt att få pension.

Föredraganden

Frågan om pension till Gentele på grund av hans tjänstgöring som chef för Operan får bedömas med beaktande av de särskilda omständigheter som föreligger. Jag anser mig inte böra medverka till att han tillerkänns pension fr. o. m. dagen efter avgången från operachefstjänsten men vill däremot inte motsätta mig att pension får utgå till honom från 63 års ålder eller den tidigare tidpunkt, när hans tjänstgöring som chef för Metropolitan Opera Association kan komma att upphöra.

Den pension jag sålunda förordar bör få ett bruttobelopp bestämt med tillämpning av stadgandet 2 c till 12 § SPR i förordnandepensionskungörelsen samt höjas, ändras och samordnas enligt SPR med anslutande föreskrifter. Efterlämnar Gentele vid sitt frånfälle anhöriga som är berättigade till familjelivränta, bör de få åtnjuta familjepension beräknad enligt grunderna i SPR och förordnandepensionskungörelsen. De förordade pensionerna bör bekostas från inkomsttiteln Pensionsmedel m. m.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om pension åt Gentele och hans eventuella efterlevande enligt vad jag här har föreslagit.

IX. Pensionslön för överläkaren Hans Feychting

Hans Feychting, som är född den 27 juni 1925, innehade den 31 december 1969 en kommunal tjänst som överläkare i lönegrad KB 4 vid Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus. I samband med att verksamheten vid barnsjukhuset lades ner och fördes över till S:t Görans sjukhus den 1 januari 1970 erhöll han vid sistnämnda sjukhus en statlig tjänst i lönegrad SKB 3. Med den nya tjänsten följer rätt till viss avlöningsförstärkning.

Enligt den tjänsteförteckning som gäller för läkare inom kommunal sjukvård fr. o. m. den 1 januari 1970 är tjänst som överläkare placerad i lönegrad KB 3. Överläkare som den 31 december 1969 innehade tjänst i högre lönegrad än KB 3 tillhör dock den högre lönegraden så länge han innehar samma anställning.

Föredraganden

När Feychting gick över från kommunal till statlig tjänst placerades han i lägre lönegrad än den som tidigare gällde för honom. På grund av den avlöningsförstärkning som är förenad med den statliga tjänsten är han dock inte oförmånligare ställd i avlöningshänseende. Däremot blir hans framtida pensionsförmåner sämre.

Enligt min mening bör övergången inte medföra försämrade pensionsförmåner för Feychting. Vid framtida bestämmande av pensionsförmån enligt SPR för honom eller hans efterlevande bör det därför enligt mitt förslag anses som om månadslönen enligt lönegrad C 2 – den statliga lönegrad som svarar mot KB 4 – gäller som pensionslön för hans överläkartjänst vid S:t Görans sjukhus så länge han fortlöpande innehar den.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om den pensionslön för Feychting som jag nu har förordat.

X. Särskilda förmåner åt viss övertalig personal vid den till socialstyrelsens skärmbildscentral hörande skärmbildspatrullverksamheten

Kungl. Maj:t beslöt den 21 november 1969 att de av socialstyrelsen organiserade skärmbildspatrullerna, som sedan år 1946 utfört allmänna skärmbildsundersökningar, skulle upphöra med sin verksamhet med utgången av mars 1970.

Personalen vid skärmbildspatrullerna utgjordes hösten 1969 av tolv röntgentekniker i lönegrad Ae 14 och sju skärmbildsbiträden i lönegrad Ae 9. Alla dessa utom två, vilkas anställning upphört, överfördes den 1 oktober samma år till extra tjänster i samma lönegrad.

Socialstyrelsen hemställde i skrivelse den 5 mars 1970 om avgångsvederlag eller ersättning i annan form till den personal som berördes av nedläggningen.

TCO:s statstjänstemannasektion gjorde i skrivelse den 23 mars 1970 framställning i liknande syfte.

Statens omplaceringsnämnd yttrade sig den 20 maj 1970 över framställningarna.

TCO:s statstjänstemannasektion inkom sedermera med en kompletterande, den 13 juli 1970 dagtecknad skrivelse i ärendet.

Nedläggningen av socialstyrelsens skärmbildspatrullverksamhet skapade problem för den berörda personalen. Tillgängliga resurser sattes in för att hjälpa de röntgentekniker och skärmbildsbiträden som inte genast kunde beredas nya anställningar.

Vissa av de berörda arbetstagarna fick i väntan på lämpligt nytt arbete tillfälle att genomgå arbetsmarknadsutbildning för omskolning till andra yrken. Därvid uppbar de utbildningsbidrag enligt arbetsmarknads-kungörelsen (1966:368, ändrad senast 1970:182) med belopp som betydligt understeg den tidigare lönen. Genom beslut den 4 september 1970 medgav Kungl. Maj:t dem att i stället åtnjuta ersättning som svarade mot den tidigare lönen minskad med beloppet för de bidrag de uppburit.

Genom insatser av omplaceringsnämnden och socialstyrelsen har alla som så önskat nu kunnat beredas nya anställningar i landstingskommunal eller statlig tjänst. Omplaceringen medförde emellertid försämrad löneställning för vissa av röntgenteknikerna. Försämringen berörde bl. a. ett par av dem som hade övergått i landstingskommunal tjänst. Dessa har av berörda landsting medgivits att, så länge de är anställda hos resp. landsting i lägre lönegrad än KA 14, i avlönings- och pensionshänseende bli behandlade som om de innehade tjänst i den lönegraden. Kungl. Maj:t har genom sitt nämnda beslut lämnat motsvarande medgivande för dem som har fått lägre löneställning i samband med övergång till statlig tjänst.

Föredraganden

Från anslaget Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering bekostas enligt nu gällande ordning avlöningsförmåner vid viss omskolning och omplacering av partiellt arbetsföra. Anslaget används också för utgifter i samband med undersökning om sjukpensionerads återanställning.

På min hemställan har Kungl. Maj:t genom sitt beslut den 4 september 1970 föreskrivit att *dels* de förut berörda ersättningarna för mistad lön vid genomgående av arbetsmarknadsutbildning, *dels* de tidigare nämnda extra utgifterna, som vissa landsting åsamkas på grund av särskilda åtaganden, skall bekostas från nämnda anslag. Vad sålunda förekommit bör ges riksdagen till känna.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t på min hemställan i prop. 1971:1 (bil. 9 s. 97 och 98) föreslagit att ändamålet för nämnda anslag vidgas till att omfatta vissa kostnader som kan uppkomma vid friställande av personal i samband med omorganisation eller nedläggning av statligt reglerad verksamhet. Riksdagen har lämnat förslaget utan erinran (InU 5, rskr 57).

XI. Ikraftträdande m. m.

Vad jag förordat i det föregående bör träda i kraft den 1 juli 1971, om jag ej angett annat.

XII. Hemställan

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att

1) vidtaga de ändringar i statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959:287) med anslutande föreskrifter som föranleds av förslagen under I–III och besluta om ekonomiska förmåner enligt vad jag förordat under III C,

2) vidtaga ändringar i förordnandepensionskungörelsen (1959:288) och besluta om rätt till egenpension enligt vad jag förordat under IV,

3) meddela sådana bestämmelser som föranleds av förslagen under VI och VII,

4) besluta om pension åt f. d. städerskan Ingeborg From och operachefen Göran Gentele enligt vad jag förordat under VIII,

5) besluta om pensionslön för överläkaren Hans Feychting enligt vad jag förordat under IX.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehållsförteckning

I.	Frånskild makes rätt att uppbära familjepensionsförmån enligt SPR	2
II.	Tillämpningen av SPR i vissa fall av långvarig ledighet	4
III.	Pensionering av viss personal m. m.	5
	A. Personal vid institutet för svensk språkvård	5
	B. Personal vid Ericastiftelsens läkepedagogiska institut	7
	C. Personal vid skogsbruksskolor	9
	D. Vissa studierektorer	10
IV.	Ändringar i förordnandepensionskungörelsen m. m.	10
V.	Tjänstårsberäkning i pensionshänseende för icke-statligt anställda skolledare och lärare vid vissa slag av ledighet m. m. . .	13
VI.	Efterlevande makes pensionsrätt enligt äldre familjepensionsbestämmelser	15
VII.	Reglering av vissa äldre pensioner m. m.	15
VIII.	Pension åt vissa personer	17
	A. F. d. städerskan Ingeborg From	17
	B. Operachefen Göran Gentele	18
IX.	Pensionslön för överläkaren Hans Feychting	19
X.	Särskilda förmåner åt viss övertalig personal vid den till socialstyrelsens skärmbildscentral hörande skärmbildspatrollverksamheten	20
XI.	Ikraftträdande m. m.	21
XII.	Hemställan	21